

SESSION 2013

**CAPES
CONCOURS EXTERNE
ET CAFEP**

**Section : LANGUES RÉGIONALES
BRETON**

COMMENTAIRE DIRIGÉ ET TRADUCTION

Durée : 5 heures

L'usage de tout ouvrage de référence, de tout dictionnaire et de tout matériel électronique (y compris la calculatrice) est rigoureusement interdit.

Le commentaire dirigé et la traduction sont à rédiger sur des copies distinctes.

Dans le cas où un(e) candidat(e) repère ce qui lui semble être une erreur d'énoncé, il (elle) le signale très lisiblement sur sa copie, propose la correction et poursuit l'épreuve en conséquence.

De même, si cela vous conduit à formuler une ou plusieurs hypothèses, il vous est demandé de la (ou les) mentionner explicitement.

NB : La copie que vous rendrez ne devra, conformément au principe d'anonymat, comporter aucun signe distinctif, tel que nom, signature, origine, etc. Si le travail qui vous est demandé comporte notamment la rédaction d'un projet ou d'une note, vous devrez impérativement vous abstenir de signer ou de l'identifier.

A

Tournez la page S.V.P.

1) Commentaire dirigé (12 points)

Amañ da heul ur pennad tennet diouzh romant Erwan Evenou, *Nikolazig ar broioù tomm*. Da sevel ho tisplegadenn e vo ret deoc'h diskouez petra perzh lennegel ar skrid, petra eo e berzh sevenadurel ivez – an endro sokial, kevredigezhel, politikel, ivez. A-bouez deoc'h ivez reiñ elfennoù yezh kavet er skrid – dibaboù zo, ar stil, etc.

1. Gant an diskaramzer o tostaat, e verra e d'an deiz hag e freskae d'an noz. Ar yaouankizoù a durke war-dro an avaloù-douar, hag ar re denerañ a vage melkoni gant al lure da vont da studial adarre : hirik e veze an dihan d'an ampoent, ha startoc'h a se an adsterniañ...
2. Erru oa ivez koulz ar viziterien : ar skolaer lik hag ar c'hure oc'h ober pep a dro-barrez da zifoupañ ar vugale en oad da brenañ deskamant, pep hini o veuliñ e stal hag o lakaat ar mammoù war ziwall ouzh brizh varc'hadourezh ar voutik all. Ar peurvasañ eus an dud a veze en entremar, goude ma votent kentoc'h ruz, ha bihan o c'halonoù pa rankent choaz etre *Skol an Diaoul* ha *Skol an Deñvalded* !
3. Ar veleien ne faezhent morse, hag ul lañsad mat gante war o enebourien. Ar person e-unan n'oa ket maoutoc'h egetañ da dunañ gwenneien e barrezianiz. Hevlene zoken, en doa ijinet un droidell biskoazh kammoc'h evit krignat o yilc'hier : un abadenn c'hoariva a vefe aozet e-barzh sinema ar presbital, c'hoariva e brezhoneg mar plij, da vout suroc'h e teredfe an holl, bras ha munut. Abaoe miz edo ar gristenien a vicher o pleustriñ a-zevri-kaer : kurusted, kanerien ha kanerezed an oferenn-bred, hag ar c'hure e-unan. Betek ur seurez he doa goullet kemer perzh, gant ma chomfe seurez evelkent, ha n'oa ket didorr he reked, pa ne vane ken 'met ur boser da c'hoari !... Bo ! An Aotrou Person a reas un tamm lip d'ar gomedienn, ha krouiñ war ar prim un urzhiad leanezed-kigerezed...
4. En abardaez merket, 'tro c'hwec'h eur, hor boa-ni kaset pep a skudellad soubenn trempet d'an traoñ. Da daol seizh eur e teue an amezeien da gerc'hat ac'hanomp. Moereb Soaz, en he c'hoef nevez-ampezet ha chal kaer brodet, a zorne kaozioù en ur ziskenn bannac'hoù gwin tomm ha hini rous d'an dud.
5. "Ba'n hent tout !" a youc'has un ozhac'h, hag ar birc'hirinadeg kerkent en ivarc'h vouilhennek, dre-greiz litenn glouar Gouel-Mikael, ur gleuzeur er penn a-raok hag ur pil-gouloù d'ober lost an ambrougadeg.
6. Pa errujomp er vourc'h e oa leun-chek ar sal pe dost, en desped d'an hantereurvezh da c'hortoz c'hoazh, lakaet e krogfe an traoù e kentel... Safar ha c'hoarzhadeg a rene koulz war an tostennoù hag en-dro d'an taolioù-gwerzhañ-bilhidi. Un toullad farouelled a gase-digase, e berv hag e strafuilh, mitizhien en o zouesk o c'houlenn war-lerc'h Barv-Glas, hag un tiern toket-uhel e korf e roched, o sakreal e-giz ur Sarazin pa oa bet c'hwibet e chupenn dezhañ... Bep eil mare 'oamp bountet gant ur c'houblad skliparded tavedek, sammet o divrec'hioù. Dre spiañ o roudoù, e tizhis gwelet, en ur c'hogn eus ar sal, un hir a stal-blenk taolet dreist div dreustell c'hadal, dispaket warni levrioù, kartennoù, kazetennoù a bep rumm hag a bep ment. Kuzulikat a rae an daou zen yaouank bremañ, hag o stumm distagañ ne zouge ket liv an taread: me 'gave din e oa galleg. Ar person a blavas evel ur sparfell :
"*C'est du breton que vous vendez là ?... Je ne veux pas de politique ici, hein !*"
7. Ni a dostae a-zoug hor c'hammoù, gant genaouioù bras da dapout kelien. An daou voanard a rae o seizh gwellañ da zispontañ kannad an Aotrou Doue. Pa voe aet ar soutanenn diouzh gwel, e troas unan davedomp : n'oa ket galleg a zeue gantañ, gast ! Brezhoneg ne lâran ket, un droch a vrezhoneg dishiliet diwar beg e deod, evel ma komzer er c'hêrioù bras, hep tamm luskellerezh ebet... Astenn a rae strobadoù paper-moul leun a skeudennoù gwenn ha du, ha klask boulc'hañ ar gaoz, en, ur ruziañ un disterañ gant ar vezh fur :
"Gouzout a ouzoc'h brezhoneg, paotred ?"

Ne vezemp ket gwall hardizh e troioù Lanvaodez, nemet unan ac'hanomp evelkent a oa distagellet-mat :

"Ya laouen !" emezañ, c'hwezhet gant ar fouge.

"C'hoant hoc'h eus da zeskiñ lenn ha skrivañ ?"

8. Hor bagad lamponed a ziskolpe lagadoù ken bras ha loaioù. Divudet oamp da vat :

"Ba'r skol laik 'maomp : an hini zo tapet e brezhoneg a skarz ar c'habined war-lerc'h !" a sklankas Laouig, lakepod Poullfrad.

"Mat eo ar brezhoneg d'ober katekiz," a zivege un all, "ha c'hoazh ne gomprenont ket mann ebet !"

Herri an Ti-Ruz e oa mestr ar skipailh : diskleriañ 'reas, ur berad fae war bennig e deod :

"Poan a-walc'h zo dija 'teskiñ lenn ha skrivañ galleg !"

9. Paotr al levrioù n'oa ket doare gantañ da fallgaloniñ. Parañ 'rae e sell warnon bremañ, peogwir n'am boa sonet ger. Me 'oa rannet adarre : en tu-gounit en em gaven a-benn ar fin, pa anzave an ampouailhed all pegen nammet hag amparfal e vezent gant o yezh put; hogen truez a gemeren oute ivez, pa rankent kas daou garr war un-dro : hini ar gêr, a-dreñv d'ar marc'h brezhonek : ha hini ar bed, o strinkañ e fank ouzh traoù ar gêr !

Erwan Evenou, *Nikolazig ar broioù tomm*, Mouladurioù Hor Yezh, 1991, pp. 108-110.

2) Traductions (8 points)

Thème

Avec sa haute croupe solitaire, dressée à plusieurs kilomètres en avant de la chaîne d'Arrée, au-dessus de la plaine trégorroise, le *Ménez-Bré* produit l'effet d'une montagne, pour ainsi dire, en rupture de ban. Aucun lien géologique apparent ne le rattache aux cimes de l'intérieur. Il a même l'air de leur tourner le dos, de s'en tenir éloigné à dessein, comme s'il était d'une autre espèce et qu'il se fût séparé d'elles, dès les vieux âges, poussé, qui sait ? par quelque secret instinct d'aventure, ou peut-être attiré par la mystérieuse fascination de la mer.

A cheval sur les deux paroisses de Louargat et de Pédernec, il domine des lieues immenses de pays, l'horizon, je pense, le plus étendu qui soit en Bretagne. La longue houle des monts cornouaillais, avec ses rebroussis de schistes, pareils à une écume pétrifiée, barre, derrière lui, les profondeurs du sud; mais rien n'intercepte la vue du côté du septentrion. L'œil plane sans obstacle sur les terres mouvementées du Trégor, du Penthièvre et du Goëlo. Zone heureuse entre toutes, justement saluée du nom de "Ceinture d'or". Elle ondoie comme une écharpe de féerie, tissée des plus riches nuances. Au printemps surtout, le spectacle est unique. La broderie des ajoncs et des genêts fait courir ses arabesques éclatantes parmi la moire verte des jeunes blés. Dans le creux des vallées, sous le voile léger des frondaisons nouvelles, les quatre rivières sœurs allument de-ci, de-là, de frémissantes clartés qui brillent, à travers les replis changeants du paysage, ainsi que les reflets épars d'une gigantesque agrafe d'argent. La mer, enfin, déroule au dernier plan sa large bande d'azur vif, dont on dirait du ciel condensé. C'est un décor à la fois très harmonieux et très ample, mais qui plaît à l'âme et qui la touche plus encore qu'il ne la saisit. On a écrit de cette région qu'elle était l'Attique bretonne. Son charme est d'essence sobre et fine : c'est une terre spiritualisée.

Anatole Le Braz, *Une cime sacrée*, Contes du soleil et de la brume, Paris, Librairie Ch. Delagrave, 2e édition, pp. 7-8

Version

N'eus ket da nac'h, tonket e oa da Veig Trebern, ha da Baotr-Tev, evel just – rak ne vije ket bet aet an eil da zizourañ hep egile -, lakaat un astenn d'o c'hoari louarn.

N'ajont, ar mintin-se c'hoazh, nemet betek toull-dor Sant-Gabriel. Diwezhat adarre, hag, evit ur wezh, pep hini eus e du, an eil o klask egile. Ha kement-se, abalamour d'ul laouenn.

N'eo ket war-bouez Nerzhoù Galloudus nemetken ez a ar bed en-dro. Renet eo ivez planedenn mab-den gant darvoudoùigou munut, taolioù biz diheverz, a laka ar Rod da zihentañ. Gant an Dibouezus, a lavarfe ar Furien.

Gwelit, da skouer, kudenn fri Kleopatra, ar rouanez-se a Vro-Ejipt, a vije bet cheñchet dremm ar bed, diouzh ma vije bet hiroc'h pe dognoc'h !

Va daou lakepodig-me, ma chomjont berr, ar mintin-se, adarre, n'eo ket zoken abalamour da fronellig ur briñsez, eus ribloù an Nil pe get, nag abalamour, kennebeut, d'ur bern fagod derv all da lojañ e porzh Jakez Konan, bouloñjer ar Ru Vras. Mes abalamour d'ul laouenn.

O ! ur gaer a laouenn e oa eus al laouenn-se, ur pezh mell laouenn, maget mat, lart-toaz, ur bam, ur begeliad dezhi evel d'un ozhac'h kozh pinvidik.

Ha setu ! Ma – nemet gant "ma" ha gant "panevet", e vefe lakaet Pariz en ur voutailh -, ma ne vije ket bet gwelet al laouenn-se gant e vamm war glopenn Paotr-Tev, e vije bet aet hemañ, disoursi-kaer, d'ar skol, ha, marteze, e vije aet an amprevan da bourmen war zilhaden unan all eus e amezeien vihan, e klas M. Karadeg; ha peoc'h pell zo, hep ma vije bet douetet gant Paotr-Tev e oa bet e glopenn sal-debriñ ha bevañs d'ar pezh divalav-se.

Panevet al laouenn-se, ne vije ket bet aet Paotr-Tev da di an touzer-blev.

Ma ne vije ket bet aet Paotr-Tev da di an touzer, Veig hag a oa ouzh e c'hortoz e korn ar ru, ne vije ket bet higennet gant ar beleg yaouank hag aet gantañ d'an iliz.

N'eo ket, koulskoude, an amzer a ya gant perukenner da douzañ penn ur paotrig eizh vloaz.

Un taol krevierezh eus an toull-kil d'an tal, daou daol, tri zaol, ur stirlinkadenn sizailhoù lintrus en-dro d'an divskouarn, ur boufadenn war ar gouzoug, ha : "Setu, paotr yaouank, ur bouilh ac'hanout adarre; daou wenneg eo !" Daou wenneg gounezet buan.

Veig, eus e du, n'oa ket chomet da c'horiñ vioù er sakristiri. Skampet va labous, kerkent ha troet e gein gant ar beleg.

Amzer o doa peadra, eta, da vezañ o daouig e poent hag e koulz, war o bank, e klas M. Karadeg. Rak n'oa ket kel e vijent aet d'ar skol an eil hep egile. Abalamour da se, eeun hag eeun, eo zoken e voent lakaet diwezhat adarre. Rak an amzer-se, kollet-naet e voe ganto, o treiñ, distreiñ ha korn treiñ dre ruiou kêr, an eil o klask egile.

Youenn Drezen, *Skol-Louarn Veig Trebern*, Lodenn gentañ, Al Liamm, 1972, pp. 111-112.